

особистості, результатом чого неодмінно стане відродження духовної культури всього суспільства.

Список використаних джерел:

1. Бим-Бад Б. М. Джон Дьюи как педагог [Електронний ресурс] / Б. М. Бим-Бад. – Режим доступа: http://www.bim-bad.ru/biblioteka/article_full.php?aid=588
2. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX в.: Учебное пособие для педагогических учебных заведений / Под ред. академика РАО А. И. Пискунова. – 2-е изд., испр. и дополн. – М.: ТЦ Сфера, 2001. – 512 с.
3. Концепція загальної мистецької освіти // Мистецтво та освіта. – 2004. – № 1. – С. 2-5.
4. Полюдова Е. Н. Честь и привилегия – быть учителем [Электронный ресурс] / Е. Н. Полюдова. – Режим доступа: http://art.1september.ru/view_article.php?ID=201001012
5. Томюк О. Н. Концепция опыта в инструментализме Джона Дьюи [Электронный ресурс] / О. Н. Томюк. – Режим доступа: http://elar.urfu.ru/bitstream/10995/25871/1/episteme_2011_04.pdf

Кабанова О.О.

аспірант,

*Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини*

РОБОТА ІЗ СЛІПОГЛУХИМИ ДІТЬМИ ЛІКАРЯ-ДЕФЕКТОЛОГА ІВАНА СОКОЛЯНСЬКОГО

Робота із сліпоглухими дітьми є дуже клопітка та складна, навчанням сліпоглухих дітей, починаючи із середини ХІХ – початку ХХ ст., займалось багато вітчизняних педагогів, лікарів, педологів. В наш час така робота теж проводиться і не менш актуальна ніж була раніше. І тому є дуже важливим звернутися до історії становлення роботи із глухонімими дітьми та дослідити діяльність педагогів які своєю працею сприяли повноцінному розвитку та вихованню сліпоглухонімих дітей.

Сліпоглухонімі діти – це діти, позбавлені зору, слуху і мови. До них належать діти не лише із повним, а й частковим ураженням слуху. Своєрідність сліпоглухонімих дітей полягає в тому, що вони позбавлені можливості мовного спілкування із навколишніми і без спеціального педагогічного впливу на них, вони не розвиваються розумово. Діти можуть провести все життя, не навчившись жодного слова, не засвоївши людської поведінки. Разом з тим потенційно сліпоглухонімі діти можуть повноцінно розвиватися, але для цього потрібно спеціально організоване навчання. Найперше завдання у процесі їхнього навчання – формувати безпосередні образи навколишніх предметів, навички нормальної поведінки, насамперед самообслуговування та побутової праці. Спочатку спеціальні засоби спілкування із сліпоглухонімою дитиною є жести, якими позначаються предмети і дії. Потім окремі жести замінюються словами, що повідомляються дітям у дактильній формі. Поступово роль словесної мови збільшується, яка

згодом повністю замінює собою жестову мову. Провідним видом словесної мови під час навчання сліпоглухонімої дитини є дактилологія, яка є основним видом писемної мови – рельєфний шрифт Брайля. У процесі навчання глухоніма дитина оволодіває також і усною (звуковою) мовою та вмінням сприймати на своїй долоні обриси звичайних літер.

До 40-х рр. XIX ст., навчання сліпоглухонімих дітей вважалося неможливим. Першою сліпоглухонімою особистістю, що здобула освіту, була американка Лаура Бриджмен (1829-89), вихованка С. Хоува. Найвідомішою стала також американка Олена Келлер (1880-1968), яка під керівництвом А. Сулліван здобула вищу освіту, стала доктором філософії і поетесою. В нашій країні дуже високої освіченості досягла Ольга Скороходова (учениця І. Соколянського), яка стала вченим-дефектологом, поетесою і успішно захистила кандидатську дисертацію (1911-82). З 1923 року й до Великої Вітчизняної війни (1941) діяла заснована І. П. Соколянським школа-клініка для сліпоглухонімих (м. Харків), де й формувалася О. І. Скороходова [4, с. 423-424].

У 20-30-х рр. XX ст., в Україні, на відміну від інших країн світу, вперше було започатковано й заклади для виховання і навчання найскладнішої категорії дитячого населення – сліпоглухонімих. Засновником цих соціально-педагогічних установ був відомий український вчений І. Соколянський (1889-1960 рр.). Така робота проводилась науковцем саме в Харкові протягом 15-ти років (з 1923 р. по 1938 р.). Почалася вона з відкриття у 1923 році при педагогічній лабораторії дослідної станції Управління соціального виховання відділу сліпоглухонімих.

Із січня 1925 року при Харківському лікарсько-педагогічному кабінеті вже був організований окремий дослідний дитячий будинок-установа науково-експериментального характеру на 25 «аномальних» дітей. Із групою глухонімих дітей (5 чоловік) працював І. Соколянський. Це була єдина у світі, унікальна за своєю метою й змістом діяльності соціально-педагогічна установа. Із 1926 року ця школа-клініка була підпорядкована науково-дослідному інституту педагогіки.

До провідних суб'єктів у цій школі належали не тільки вчителі, а й лікарі. Мета започаткування закладу для сліпоглухонімих дітей, як свідчить наукова література й дані музею Харківської обласної гімназії-інтернату для сліпих дітей ім. В. Г. Короленка, полягала в науково-педагогічному вивченні процесів розвитку сліпоглухонімих дітей та вдосконаленні людського організму з метою «попередження його виродження, старіння й смерті».

І. Соколянський звертав постійну увагу співробітників дослідної установи на те, що сліпоглухонімі діти докорінно відрізнялися від інших категорій «дефективних» дітей, тому що в розумовому відношенні вони були цілком нормальними.

Вивчення наукових джерел і матеріалів шкільного музею дозволяє дійти висновку, що завдання школи-клініки для сліпоглухонімих дітей полягали: в навчанні даної категорії дитячого населення; у поступовому «олюднюванні» сліпоглухонімих неповнолітніх; в опануванні дітьми навколишнього матеріального середовища; у захисті їх особистості й лікуванні; в організації трудового виховання сліпоглухонімих дітей [3].

Як свідчать праці І. Соколянського та відзиви самих вихованців тих років, найскладнішим завданням було пізнання і вміння орієнтуватися в оточуючому

матеріальному середовищі. Згадуючи своє перебування в даному дитячому закладі, одна з найбільш відомих учениць І. Соколянського – О. Скороходова (1914–1982 рр.) писала: «Наші вихователі, педагоги й сам І. Соколянський любили нас як своїх дітей. Робота почалася не з вивчення словесної мови, а зі знайомства з оточуючим середовищем, з опанування цього середовища, з орієнтування в просторі, часі. Це й була початкова освіта – надзвичайно копітка та важка» [1, арк. 2].

Вивчення багаторічного досвіду роботи І. Соколянського з сліпоглухоніми дітьми та його подальше масове впровадження на інших етапах розвитку соціально-педагогічної науки дозволяє стверджувати, що вчений зробив вагомий внесок у розробку питань соціально-педагогічної практики.

Доцільно звернути увагу на те, що досягнення Харківської соціально-педагогічної школи для сліпоглухонімих дітей, іще в той час перевершили всі сподівання й широко вивчалися не тільки вітчизняними, але й зарубіжними дослідниками [3].

У 1923 році у Харкові було організовано на чолі із Іваном Соколянським «Відділ сліпоглухонімих при педагогічній лабораторії дослідної станції Управління соцвиху». Завданням закладу полягало не тільки в тому, що в ньому знаходили притулок окремі сліпоглухонімі, і навіть не в тому, що тут із сліпоглухонімих виховували повноцінних людей здатних до самообслуговування, продуктивної праці, як фізичної, так і розумової, а в тому, що тут у перше в світі почалася серйозна науково-дослідна робота з найскладнішої галузі дефектології. В газеті «Вісті» в 1926 році зазначалося: «Так, це єдиний свого роду заклад на всю Європу. І досліджує він не що інше, як духовне формування людини» [2; 4, с. 272].

Харківський відділ для сліпоглухонімих у 1925 році відвідували делегація вчителів із деяких зарубіжних країн (Франції, Англії та ін.). Вони щиро захоплювались тими величезними успіхами, які досягли працівники відділу сліпоглухонімих.

Система навчання і виховання розроблена Іваном Соколянським мала значні переваги над тією, якою користувалася Анна Суліван у роботі з Оленою Келлер [4, с. 274].

Отже, звичайно не все те, що робилось для допомоги сліпоглухонімих дітям є результативним, але все ж результати були. Завдяки насназі, терпінню і клопіткій праці педагогів, лікарів ми маємо не менш важливі внески в соціально-педагогічну практику на які ми можемо опиратись в роботі з такими дітьми.

Список використаних джерел:

1. Рукопис О. И. Скороходовой «Окружающий мир восприятия, представления и понимания». – Музей Харківської обласної гімназії-інтернату для сліпих дітей ім. В. Г. Короленка – ШМ № 719. – 5 а.
2. Лісовий П. Сліпі бачать, глухі чують, німі говорять / П. Лісовий // – «Вісті ВУЦВК», – 1926. – 24 вересня.
3. Штефан Л. А., Бекетова Ю. В. Зміст соціально-педагогічної роботи з дітьми «з особливими потребами» (історичний аспект) [Електронні ресурси] – Режим доступу – UPL: irbis-nbuv.gov.ua
4. Ярмаченко М. Д. Історія сурдопедагогіки / М. Д. Ярмаченко. – Видавниче об'єднання «Вища школа». – 1975. – 443 с.